

Тема Поняття та ознаки господарського договору

Однією з підстав виникнення господарських зобов'язань (і найпоширенішою у сфері економіки) є господарські договори, за допомогою яких опосередковуються зв'язки між суб'єктами господарювання, а також між ними та іншими учасниками господарських відносин.

Термін "господарський договір" широко використовується в законодавстві, юридичній літературі та в господарській практиці. Однак чинне законодавство не містить визначення господарського договору, хоча в Господарському кодексі України йому присвячена ціла глава - 20 "Господарські договори" (статті 179-188).

У правознавстві категорія господарського договору є спірною. В радянській юридичній (зазвичай цивілістичній) літературі поширеною була точка зору про господарський договір як організаційно-економічне явище, що відображає лише окремі засади та умови укладення та виконання відмінних за своєю правовою природою договорів у сфері економіки, що іменувалися господарськими. Проте прибічники такої точки зору відзначали й інші особливості цієї категорії договорів щодо:

порядку укладення, зміни та розірвання договорів;

вимог до форми і змісту таких договорів;

способів забезпечення виконання договірних зобов'язань;

порядку захисту прав і законних інтересів сторін у разі порушення договірних зобов'язань.

Зазначені особливості господарських договорів мають юридичний характер, віддзеркалюючи юридичну спільність таких договорів і в сучасних економічних умовах. Хоча деякі науковці (зокрема, автори російського підручника "Предпринимательское (хозяйственное) право", що був виданий у Москві у 2001 р. за ред. О.М. Олейник: Т. 1, С. 413-414) вважають категорію господарського договору застарілою, що застосовувалася за планово-розподільчої економіки і втратила актуальність у ринкових умовах господарювання, яким адекватні підприємницькі (комерційні) договори. Проте поняття останніх є вужчим і співвідноситься з категорією господарських договорів як поняття господарської діяльності та комерційної (підприємницької) діяльності, тобто комерційний договір є різновидом господарського договору, що опосередковує майнові відносини у сфері підприємництва і забезпечує досягнення комерційного результату (отримання прибутку). Термін "господарський договір" використовується в таких значеннях:

- а) як угода (правочин), що породжує права та обов'язки учасників господарських відносин;
- б) як зобов'язання сторін (учасників господарських відносин), що ґрунтується на укладеній ними угоді;
- в) як правовий документ, в якому фіксується факт угоди та зміст зобов'язання

сторін.

Основним є друге значення господарського договору, а перше і третє - відіграють допоміжну (обслуговуючу) роль.

Поняття господарського договору визначається за допомогою його ознак, що дозволяють відокремити його від інших видів договорів (у тому числі цивільних). До таких ознак належать:

Особливий суб'єктний склад (зазвичай господарські договори укладаються за участю суб'єктів (суб'єкта) господарювання. Найчастіше сторонами в господарському договорі є суб'єкти господарювання, проте такі договори можуть укладатися і за участю інших учасників господарських відносин - органів/організацій господарського керівництва (при укладенні державних контрактів, зокрема), негосподарських організацій (для задоволення їх господарських потреб у продукції, роботах, послугах суб'єктів господарювання), громадян (для забезпечення здійснення ним спільної діяльності щодо заснування суб'єктів господарювання) як засновників суб'єктів господарювання.

Спрямованість на забезпечення господарської діяльності учасників договірних відносин - матеріально-технічного забезпечення їх діяльності, реалізації виробленої ними продукції (робіт, послуг), спільній діяльності щодо створення нового суб'єкта господарювання (господарської організації), спільного інвестування, координації господарської діяльності та ін.

Тісний зв'язок з плановим процесом, насамперед внутрішньофірмовим плануванням учасників господарських відносин, а також державним (щодо суб'єктів, які функціонують на державній формі власності, підприємств-монополістів) і комунальним (щодо підприємств та організацій комунальної форми власності). Ця риса господарських договорів пов'язана з попередньою і віддзеркалює специфіку господарської діяльності - її систематичність, що потребує планування як обов'язкового елемента організації такої діяльності.

Поєднання в господарському договорі майнових (виготовлення/передача продукції, її оплата тощо) та організаційних елементів (визначення порядку виконання, передання-приймання виконання, підстав дострокового розірвання договору, порядку розгляду спорів між сторонами договору тощо).

Обмеження договірної свободи з метою захисту інтересів споживачів (вимоги щодо якості та безпеки товарів, робіт, послуг) та загальногосподарських інтересів, у тому числі щодо захисту економічної конкуренції, національного товаровиробника тощо (типові договори, заборона застосування методів недобросовісної конкуренції, обов'язковість укладення державних контрактів для окремих категорій суб'єктів господарювання, ліцензування та квотування зовнішньоекономічних операцій тощо).

6. Можливість відступлення від принципу рівності сторін (державні контракти, договори приєднання, договори, що укладаються в межах рамочних контрактів).

Узагальнення найбільш істотних ознак господарського договору дозволяє дати таке визначення цього поняття:

Господарський договір - це зафіксовані в спеціальному правовому документі на підставі угоди зобов'язання учасників господарських відносин (сторін), спрямовані на обслуговування (забезпечення) їх господарської діяльності (господарських потреб), що

ґрунтуються на оптимальному врахуванні інтересів сторін і загальногосподарського інтересу.

Д.з. законспектувати, фото надіслати на адресу nika.grom5@gmail.com